

STATSLØSE OG STATSBOGERSKAB – PROBLEMET ER STØRRE!

Af Michala Clante Bendixen, september 2011

Sagen om den ulovlige håndtering af de unge statsløses ansøgninger om statsborgerskab bør sætte fokus på de generelle krav til statsborgerskab i Danmark. Det bagvedliggende problem handler om de krav, der er blevet så høje, at mange tusind mennesker her i landet aldrig vil kunne opfylde dem.

De statsløse unge kunne ikke opnå statsborgerskab efter de almindelige krav, men har en særlig konventionssikret ret til at opnå dette uden at skulle leve op til disse krav. Deres særlige ret skal naturligvis respekteres, men et stort antal indvandrere og især flygtninge får også overtrådt deres rettigheder med den gældende lovgivning. Danmark har lige siden 2005 befundet sig på den forkerte side af konventionerne omkring statsborgerskab – i det mindste hvis man ser på intensionerne bag de internationale og europæiske regelsæt. Adgang til statsborgerskab er et af de områder, som trækker Danmark gevaldigt ned i den nye undersøgelse MIPEX, hvor man har sammenlignet integrationspolitikker i 31 lande.

Kravene til indfødsret, eller naturalisation, er nemlig løbende blevet strammet af VKO-regeringen lige siden 2005. Allerede dengang advarede Institut for Menneskerettigheder i skarpe vendinger: *"I den forbindelse skal instituttet understrege, at der i forhold til flygtninge og statsløse personer er særlige regler, der skal tages i betragtning. Efter Flygtningekonventionens artikel 34 skal de kontraherende stater så vidt muligt lette flygtninges optagelse i samfundet og naturalisation (...) Desuden bestemmer konventionen (Europæiske Konvention om Statsløse, 1997) i artikel 6, stk. 4 g, at staten skal i sin nationale lovgivning lette erhvervelsen af indfødsret for statsløse personer og anerkendte flygtninge med ophold i landet."*

Instituttet tilføjede følgende – og det var altså i 2005, hvor kravene reelt ikke var nær så høje, som de er nu: *"De nye skærpede krav letter ikke de to gruppers naturalisation og optagelse i samfundet, men stiller krav, som det er umuligt for visse grupper af statsløse personer og flygtninge at opfylde. (...) Som et minimum finder instituttet, at der bør skabes mulighed for at dispensere fra kravene i forhold til de flygtninge og statsløse personer, som ikke har mulighed for at opfylde dem. Til sammenligning kan det nævnes, at i Frankrig er flygtninge fritaget fra at dokumentere deres franskkundskaber, og i Irland kan flygtninge undtages for et hvilket som helst af de almindelige naturalisationskrav."*

Så sent som i sommeren 2010 blev der drejet endnu en gang på knappen, da man forhøjede kravene til tidsbegrænset opholdstilladelse gevaldigt. Den er nemlig en forudsætning for at opnå statsborgerskab. Siden den nye stramning har kun ganske få personer opnået tidsbegrænset opholdstilladelse, Udlændingetjenesten har netop fyret 40 medarbejdere, som sad med de sager. Og allerede inden den seneste stramning var antallet stærkt faldende, især for herboende flygtninge.

Navnlig to af kravene giver problemer for flygtninge – og det gælder både for at opnå tidsbegrænset ophold og statsborgerskab. Det ene er sprogkravet, hvor man nu kræver bestået Dansk 3 med mindst karakteren 4 efter den nye skala. Denne prøve vil aldrig nogensinde kunne bestås af en flygtning (eller statsløs) som er analfabet, har få års skolegang i hjemlandet eller lider af PTSD. Det er ikke bare et spørgsmål om den enkeltes indsats, det er

også selve opbygningen af danskuddannelsen, som forhindrer det. Det andet problem er kravet om selvforsørgelse: For at opnå tidsubegrænset ophold skal man have været i ordinær fuldtidsbeskæftigelse de seneste 2 ½ år, og for at blive statsborger have været selvforsørgende i de seneste 4 ½ år. Det udelukker reelt personer med deltidsjob eller sæsonarbejde, studerende, arbejdsløse, sygemeldte, pensionister og personer på rehabiliteringsprogram.

Alene disse to krav forhindrer de fleste flygtninge i at opnå statsborgerskab fremover. Men der stilles såmænd også krav omkring kriminalitet, gæld til det offentlige, afgivelse af eventuelt tidligere statsborgerskab og ikke mindst beståelse af Indfødsretsprøven, som selv indfødte danske gymnasieelever har svært ved at bestå. Tidshorizonten er også et problem i sig selv, idet man først kan ansøge om statsborgerskab efter 9 år (8 år for flygtninge) og erhvervelse af tidsubegrænset ophold. Kravene til selvforsørgelse og fuldtidsbeskæftigelse betyder, at mange må vente endnu længere på at opfylde alle krav på det rigtige tidspunkt.

Det er indlysende, at flygtninge ligesom statsløse har et særligt behov for at opnå statsborgerskab i deres nye hjemland. De er ikke kommet hertil frivilligt, og de har fået vurderet og anerkendt deres behov for beskyttelse i Danmark. Det betyder for de flestes vedkommende, at deres eventuelle tidligere statsborgerskab er ubrugeligt. De har brug for, både følelsesmæssigt og praktisk, at blive anerkendt som borgere i deres nye land, så snart de selv er parat til det. To aspekter er særligt vigtige for flygtninge: Tryghed for at kunne blive her i fremtiden, og mulighed for at deltage i demokratiet ved at stemme til Folketingsvalg. To ting, som for en flygtning ofte repræsenterer det modsatte af, hvad hun har oplevet i sit hjemland og under sin flugt.

For børn af flygtninge, som enten er kommet som små eller født her, er statsborgerskabet også utroligt vigtigt. De har et stærkt behov for at føle, at de virkelig hører til her, og ikke i forældrenes hjemland. Det er svært nok i sig selv at vokse op med to kulturer og i en stemning af ikke at være ligeså god som de etniske danskere. Efter de gældende regler kan man, selvom man er født her i landet, ikke søge før man fylder 18. Man skal opfylde samme kriterier som alle andre – med undtagelse af beskæftigelseskravet, hvis man har gået i skole uden afbrydelser på ansøgningstidspunktet.

Udover de indlysende problemer af mere juridisk art i forhold til rettigheder og konventioner, udgør den gældende praksis et stort problem for integrationen og inklusionen. Et stigende antal mennesker vil opleve at få afslag, på trods af at de har levet størstedelen af deres liv her i landet og hører ligeså meget til her som enhver etnisk dansker. Man oplever, at målet hele tiden flytter sig foran én fordi loven løbende bliver strammet – og at selvom man gør alt, hvad samfundet forventer af én, får man aldrig anerkendelse for det. Det skaber naturligvis en berettiget følelse af eksklusion, diskrimination og fremmedhad – til stor skade for alle borgere, nye som gamle. Kravene er for længst kommet ud af proportioner, og i stedet for at skabe et incitament til at lære dansk og klare sig selv, er de blevet en uoverstigelig barriere for den anerkendelse og menneskeret, som et statsborgerskab også er.

Anbefalinger:

- Statsborgerskab bør være en rettighed, som man har krav på, og som kan opnås når en række helt konkrete krav er opfyldt, og ikke som nu tildeles af Folketinget på lovforslag uden begrundelse for afslag
- Nye borgere skal opfordres og hjælpes til at opnå statsborgerskab, idet dette er fremmende for en positiv integration
- De nye krav til permanent opholdstilladelse bør fjernes, således at man som udgangspunkt opnår dette automatisk efter 5 års midlertidig opholdstilladelse (permanent opholdstilladelse er en forudsætning for at søge om statsborgerskab)
- Krav til sprogkunderskaber, viden om det danske samfund, tilknytning til arbejds- eller studieliv bør være reelt mulige at opfylde for alle, der gør deres bedste
- Ret til statsborgerskab for alle børn, der fødes i Danmark af forældre, der har permanent opholdstilladelse
- Dobbelt statsborgerskab bør tillades, idet det fremmer integrationen og har en række praktiske fordele
- Flygtninge bør have lettere adgang til statsborgerskab end andre, idet de har et særligt behov (sådan som Flygtningekonventionen foreskriver)